

ANKARA SAHNELERİNDE GEÇEN AY

Nevzat Gözaydın

Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü geniş bir yelpazede belirlediği oyunları Türkiye'nin dört bir yanında sahnelemeyi sürdürüyor. Ankara başta olmak üzere, yirmi bir şehrimizdeki Devlet Tiyatroları sahnelerinde bir yandan yerli oyunlar sergilenirken diğer yandan yabancı yazarların eserlerine de yer veriliyor. Bütün bu oyunlara ek olarak Ankara Devlet Tiyatroları, yakın uzak demeden kendi oyunlarını başka şehirlere taşıyarak oralarda da sanatseverleri memnun ediyor.

Ankara'daki oyunların turnelerde sergilenmesi sayesinde Konya'da ve Adapazarı'nda *Eyvah Nadir*, İstanbul'da çocuk oyunu *Papağan Kaçtı* ile *Leyla ile Mecnun*, Erzurum'da *Vatan yahut Namık Kemal*, Diyarbakır'da *Gulyabani* ve Kayseri'de *Leyla ile Mecnun* seyircilerle buluşturuldu. Bu oyunları dergimizin daha önceki sayılarında değerlendirmiştim.

Ankara sahnelerinde geçen ay, yine değişik ve güzel oyunlara tanık olduk. Hemen her hafta değiştirilen oyunların hepsine yetişmek elbette mümkün değil... Ancak bilet ve fırsat bulabildiğim oyunlar, gerçekten insanlara tiyatro zevkini tekrar tekrar veren güzel eserlerdi.

SATRANÇ

Ünlü yazar Stefan Zweig'ın bu oyunu, Ankara ve diğer sahnelerde uzun bir süredir gündemde... İlk gösteriminden neredeyse beş yıl geçmiş olmasına rağmen hâlâ kapalı gişe oynanması, eserin ve oyuncuların mükemmel olmasına bağlı. Eseri, dilimize kazandıran Ayça Sabuncuoğlu; oyunlaştıran ise Ahmet Yapar. Özgür Avcı da yönetmen olarak imzasını atmış...

S. Zweig, II. Dünya Savaşı sırasında ülkesindeki Nazi baskısı karşısında yurdunu terk etmek zorunda kalmış bir yazardır. Son kitabı olan *Satranç*'ı da sürgün olarak yaşadığı ve intihar ettiği Brezilya'da yazmıştır. Daha önceki yıllarda Almanya'daki faşizm yanlılarının kitaplarını toplu olarak yakması karşısında, 1938'de Brezilya'ya göç etmiş olan S. Zweig; bu eserinde savaş sırasında yitirilen toplum değerlerini, çekilen sıkıntıları, yapılan acımasızlıkları, kendisi de birçoğuna tanık olduğu için canlı bir şekilde işlemiştir. Esere adını veren oyunun ustalarından Mirko Cezentovic ile Dr. B'nin durumları, karşılıklı olarak sanki bir satranç tahtasındaki siyah ve beyaz figürler gibidir. Çok sıkı ve katı kuralları acımasızca uygulayan Hitler'in davranışlarına benzeyen tutum içindeki Cezentovic, Gestapo tarafından basit bir otel odasına kapatılır. "Orada, hep kendine karşı oynayan ve 'siyah ben ve beyaz ben' olarak kişiliği ikiye bölünen Dr. B de yok olmaya mahkûm edilen bir Dünya'yı simgeler." (Oyun kitapçığı, s. 15)

Oyunun dekoru çok sadedir. Masa, sandalye, yatak gibi birkaç parça eşyayı tasarlayan dekor tasarımcısı Sinan Sungur'dur. Bu bir perdelik oyundaki kostümler ise Deniz Çağrı Bilgili'ye aittir. Satranç oyuncusu Cezentovic rolündeki Sercan Çelik, diğer oyuncu Dr. B rolünde M. Bahattin Doğan, Mc. Conor rolünde Hasan Çağrı İlikoğlu ile Adam rolünü üstlenen Hüseyin Baylan, eserin karanlık ve baskıcı havasını başarılı bir şekilde ortaya koyuyorlar; hepsini içtenlikle kutluyorum. Yazarının ve kitabının bir hayli ünlü olması sayesinde bu oyun, daha uzun süreler sahnelerimizde yer alacaktır.

SUÇ VE CEZA

F. M. Dostoyevski'nin bu unutulmaz önemli eserini nihayet Çayyolu'ndaki Cüneyt Gökçer Sahnesi'nde görebilmek

kısmet oldu. İki perde olan ve iki buçuk saatten fazla süren oyunun kadrosu bir hayli geniş... Oyuncuların her birini ayrı ayrı değerlendirmek, bu yazının çerçevesini aşar. Oyunun konusu da hemen hemen bütün ülkelerin içinde bulunduğu, kritik sorulara yol açan durumlar hakkındaki düşünceleri tartışmaya fırsat veriyor. Oyunu sürükleyen Rasnolnikov'un olağanüstü bir zekâyla işlenebilen suçtan kurtulacağı hakkındaki görüşü ve buna uygun olarak tefeci kadını odasında öldürmesi ana eksenindeki eser, insanların uysallıkla boyun eğmeleri karşısında Rasnolnikov'un öfke ve acı duymasını da işlemektedir. Her suçlunun vicdanında geç de olsa hissettiği pişmanlık veya merhamet, sonunda onu da bağlar ve yaptığı işin insanlık dışı olduğuna karar verir; kendisinin cezasının kalamayacağını da anlar. Gerçeğin pek sandığı gibi olmadığını, "gerçek güzelliğin ve ahlakın taşıyıcıları, kendini öteki insanların üzerinde görenler değil; açlığın, sefaletin en boğucu koşulları içinde bile, hayata ve insanlara ilişkin inançlarını yitirmeyen, ahlaki yapılarında en ufak bir sarsılma olmadan suçun, zulmün her türlüsüne karşı derin bir nefret duyan sıradan insanlardır." (Oyun kitapçığı, s. 16)

Bu eseri oyunlaştıran Gaston Baty, Türkçeye çeviren ise Bertan Onaran'dır. Bozkurt Kuruç; rejisör olarak oyunu yorumlamada ve oyuncuların çabalarında yardımcı olmada, kendi engin tiyatro bilgisini, yarım yüzyılı aşan deneyimini gösterme imkânına kavuşmuştur. Dekorların tasarımını H. Güven Öktem, kostümlerin tasarımını Gül Emre yapmıştır. İki katlı dekordaki merdivenler, oda kapıları ve oyunda vurgulanması gereken yer ve köşeleri ışıklarla belirten Ersen Tunççekiç hayli başarılıdır, kutluyorum...

Bu güzel oyunu, önümüzdeki haftalarda sergilendiği takdirde okuyucularımızın mutlaka görmesini salık veririm.

ACIK DENİZDE

Polonyalı tiyatro yazarı Slawomir Mirozek'in bu bir perdelik oyunu, Akün Sahnesi'nde seyircilerle buluştu. Eseri Türkçeye Almancadan çeviren Yücel Erten'dir. Rejiyi İlham Yazar üstlenmiştir.

Oyunda üç bayan, iki erkek olmak üzere hepsi de isimsiz- toplam beş kişi vardır. Engin bir deniz ortasında gemide kalan üç bayan; erzaklarının tükenmesi üzerine, tek çare olarak aralarından birinin kura sonunda öldürülüp etlerinin yenmesi fikrini uygulama çareleri ararlar. Bu arada kendilerine posta getiren ile eski konaktaki uşak, oyuna sürprizli bir şekilde renk katarlar. İnsanın çaresizlik karşısında ne kadar acımasız olabileceğini, nasıl birtakım hilelere başvurarak kendini güvence altına alabileceğini, güçsüz veya taraftarı olmayan kişinin hemen nasıl kurban edilebileceğini, güçlüye karşı isyan etmenin herhangi bir fayda sağlayamayacağını, ana çizgilerle belirten oyun; zaman zaman komik unsurlara da yer vererek bir tür kara mizah eseri oluyor.

Oyunda açlığın verdiği sıkıntı, üzüntü ile ortaya çıkan -bence çok abartılı- gü-rültülü sahneler; denizin ortasında iken sudan birdenbire geminin küpeştesine çıkan erkek, oyunun daha da ilginç bir hâl almasını sağlıyor. Genç oyuncuların başarılı olduğunu söyleyebilirim.

Oyunun dekorlarına Murat Gülmez, kostümlerine de Çevren Sarayoğlu imza atmış. Emek verenlerin hepsini kutluyorum.

GİDİŞ-DÖNÜŞ (RETRO)

İnsanların yaşarken ve özellikle de genç iken yaptıklarının yanında yapamadıkları veya hayal ettiklerine bir türlü ulaşamamaları, ilerideki senelerde kendilerini sık sık hatırlatır. Arzu edilen veya planlanan işlerin gerçekleşmesi mümkün olmadığı da o ileriki yaşlarda çıkan ilk fırsat değerlendirilmeye çalışılır.

Yaş ilerleyip zaman da kalmayınca “keşke” sözü daha çok ifade edilir ama çare yok, geçmiş geçmiştir ve bir daha da kaçırılan fırsat karşısına çıkmayacaktır insanoğlunun... Oyunun başkahramanı olan M. Mihayloviç Çmutin’in özetlediği hayat şudur: “İnsan gençken önündeki yaşamı renkli kâğıda sarılı şeker sanır. Kâğıdı açar, şekeri ağzına atacağını sanırsın oysa içinden bir kâğıt daha çıkar... ve bu böyle sürer, ihtiyarlayana kadar ve en sonunda, en son kâğıdı da açınca beklediğinin şeker değil de bir avuç toprak olduğunu görür. Asıl acı olan ölüm.” (Oyun kitapçığı, s. 12)

Köyden büyük kente gelen ve kızı ile damadının yanında kalan yaşlı köylü-

nün geri dönme isteği karşısında bir çare olarak onu evlendirmek isteyen damadın bulunduğu evliliğe aday üç hanım, oyunun kadrosunu oluşturuyor. Rus Alexander Galin oyunu yazmış, dilimize kazandıran ise Hale Kuntay... Yıllarını tiyatroya ve sinemaya vermiş olan Ali Hürol da rejisörlüğünü yapmış. Dekor Sertel Çetiner’e, kostümler Esra Selah’a ait...

N. M. Çmutin rolündeki Şahap Sayılğan, yılların birikimiyle muhteşem bir oyunculuk gösterisinde. Hangi sahnede olursa olsun dikkatler hep üzerinde. Buna karşılık kızı Ludmilla rolündeki Funda Mete, zaman zaman pek de sıcak olmayan sevgisini göstermekte yetersiz kalıyor; sesi yapmacıklı ve yüzü ifadesiz... Diğer oyuncuların başarılı oyunculuğu ile piyes ilgi ile izleniyor.

Küçük Tiyatro Sahnesi’ndeki bu güzel oyunu tiyatro severlerin mutlaka görmesini isterim. İnsanoğlunun kaçmadığı bir süreç ve son; ibret dersi alınacak çok şey olduğu görülecektir.